(המשך מעמוד 29)

מורכב משני עיתוני־הערב. אח־ריותם למה שהתרחש היא כבי־רה, ולא לחינם הם יצאו השבוע מגירדם מרוב שימחה.

עיקר שטיפת־המוח אינו נעשה במא־מרים. אדרבה, שני הצהרונים הקפידו לתת מקום בעמודיהם גם לבעלי טורים „שמא־לניים", לצורכי אליבי.

שטיפת־המוח נעשתה בעיקר בי־עמודי החדשות, עלידי בירור הידיעות, הבלטת ידיעות מסויימות וגנזיות אחרות, ניסוח הכותרות ומודגן, ערבוב העובדות עם פר־שנות מגמתית בדייסה סמיכה אחת. אלה הן שיטות ש־99% של הקוראים, גם הנאורים והמתוח־כמים שבהם, עומדים מולן חסרי־ישע. שטיפת־המוח היעילה ביותר היא זו שקורבנותיה אינם מבחינים בה כלל.

לא היתה זו עבודה של ציניקאים שכי־רים. כותבי הצהרונים — שחלקם הגדול בא משורות התנועה הרביזיוניסטית — האמינו במה שהם עושים.

גם כאן פועל תהליך אוטומטי של הקצנה־עצמית. כי מבין שטופי־המוח של הצהרונים יצא הדור השני של כותבי הצהרונים.

במידה זו או אחרת פעל תהליך זה גם בכלי־התיקשורת האחרים. בארץ התהלכה האגדה על אודות ה„שמאלנים" (קרי: כל מי שלא נדבק כליל בלאומנות הקיצונית), שהשתלטו על הרדיו ו/או הטלוויזיה. אך אותם בעלי דיעות חורגות בכלי־התיקשורת בלטו כל־כך דווקא מפני שהיו כל־כך מעטים וכל־כך חריגים.

האמת היא שמתוך כלי־התיקשורת נש־פכה מדי־יום התעמולה הלאומנית הקיצו־נית בזרם בלתי־פוסק — במהדורות החד־שות, בהייד־פארקים למיניהם, בפינות שונות בנוסח „מאל"ף ועד ת"ו", בדרשות לאומניות שהוסוו כשעורים לתנ"ך, בתוכ־ניות דתיות גלויות.

בעוד שתוכניות חריגות כמו „ני־קוי ראש" משכו את תשומת־הלב והופצצו בלא־הרף עלידי גאולה כהן ושות', התנהלה שטיפת־מוח זו כאין מפריע, 365 ימים בשנה.

עיתונים כמו הארץ תרמו את תרומתם לתהליך זה. בעודם מפרסמים מאמרים מלומדים על סיכויי השלום, הרעילו את באר השלום עלידי דיווח יומיומי על הנעשה בעולם הערבי, שהותאם כל־כולו למסקנה המבוקשת: אין סיכוי לשלום. אין עם מי לדבר. כל הערבים רוצים להגיע, בדרכים שונות, לידי השמדת ישראל.

במשך 29 שנים צוייר לעיני הציבור הישראלי, בקיצוניות גוברת והולכת, נוף מדומה. ביוונית, „נוף מדומה" נקרא „פאראנוייה". כל מחשבה אחרת נשטפה ממוחו של הציבור בזרם בלתי־פוסק של ידיעות, שעברו דרך מסננת תיקשורתית זו. בים עכור זה, נותר העולם הזה כימעט כאי יחידי.

איך אפשר לבעוט על ציבור, שפעל עלפי ההיגיון שהתאים לי־נוף המדומה? אם אין סיכוי לי־שלום, ואין עם מי לדבר, והעולם כולו זומם לכלותנו — האין זה הגיוני לקרוא למנחם בגין, האריה הזקן, תחת לסמוך על השועלים הקטנים?

ישראל הראשונה

הגורם השלישי: ניכור ישראל השנייה.

בימי הראשית של המדינה הביא בן־גוריון ארצה המוני יהודים מארצות ה־איסלאם, שפך אותם לתוך מעברות נידי־חות, והניח כי כל השאר יסתדר מעצמו. הוא נתן את דעתו על בניין הארץ, אך לא על בניין העם.

„ישראל השנייה" נותרה בצד, בלתי־משולבת במדינה, בלתי־מעוכלת בגוף ה־לאומי. איכשהו האמינה ישראל הראשונה כי הבעייה תיפתר מעצמה, שתיעלם אם יעצמו את העיניים. אולם ישראל השנייה לא נעלמה. הפער הפסיכולוגי, הפער הכל־כלי והפער החינוכי הזינו זה את זה, וגברו בהתמדה — חרף כל הסטאטיסטי־קות המרגיעות. בקרב הדור השני והש־לישי גברו רגשות התיסכול והניכור.

המארכסיסטים הפשטניים סברו כי ב־ציבור זה טמון הפוטנציאל למהפכה הסוצ־יאלית הגדולה. הדפוקים, המקופחים, ה־אביונים יתייצבו מאחרי האינטליגנציה ה־נאורה, יחסלו את הפער ויקימו מישטר של צדק ושיוויון.

קרה, כמובן, ההיפך. הפנתרים השחורים, שעוררו תשומת־לב כה רבה, נשארו תופעה שולית. את פירות מעשיהם קטף, בסופו של דבר, הליכוד. כי תנועת־החרות היא האפיק הטיבעי למהפכה של ישראל השנייה.

זוהי האמת הסטאטיסטית של השבוע האחרון: „ישראל השנייה" חוללה את מהפכת הליכוד. הליכוד לא גדל בקרב „ישראל הראשונה", ובמקומות רבים אף ירד בה. „ישראל השנייה" היא שנתנה לליכוד את הקולות להאדרת כוחו.

אפשר לומר כי זהו מה שקרה בשבוע שעבר: „ישראל השנייה", שהפכה בינתיים רוב בציבור ה־יהודי, חוללה את המהפכה. עכשיו, היא ישראל הראשונה.

לכאורה, זוהי תופעה בלתי־הגיונית. שכבות אלה תהיינה הקורבנות העיקריים של המדיניות הכלכלית והחברתית של הליכוד. תחת שילטון הליכוד, מוכרח הפער לגדול. „האבטלה המבוקרת", שעליה מדו־בר עתה, תכה בהן. אף מבחינת ההרכב האישי, אין לשכבות אלה כימעט שום ייצוג בצמרת הליכוד. בראש הליכוד עומ־דים יוצאי מיזרח־אירופה.

המר
שר החינוך?

אך כל זה אינו קובע. השכבות שהיוו את „ישראל השנייה" הן השכבות הלאו־מניות ביותר בארץ, בדיוק כמו בארצות־הברית, בבריטניה ובארצות מערביות רבות אחרות. התיסכול, המרירות, הייאוש, מוצ־אים לעצמם את הפורקן הנוח ביותר ב־שינאת עמים אחרים. השיכבה הנחשלת ביותר בעם השליט היא תמיד הזקוקה ביותר להרגשה של עליונות על מיעוטים לאומיים ועל עמים זרים. זוהי קרקע־הבתולין הפורייה ביותר ללאומנות קיצו־נית ולתורה של „עם אדונים" ו„עם סגולה". המילחמה תפצה אותם על כל סבל כלכלי.

האיש המבטא באופן המושלם ביותר את כל המאוויים והשאי־פות של שכבות אלה אינו עולה ממארוקו, אלא עולה מפולין. מנחם בגין הוא מנהיגם הטיבעי של בני „עדות המיזרח", והם שמסרו את השילטון בידיו.

יושמן יושרון ויבעט

הגורם הרביעי: בגידת העילית.

את מפת־המוות הרפובליקה הישראלית הראשונה לא הנחיתה ישראל השנייה, שהפכה ראשונה, אלא העילית החברתית של היישוב ה„ותיק", ה„מסודר", האמיד.

משם, רק משם, באו 15 המנדאטים של ד"ש. שהכריעו את הכף.

ד"ש עשתה מלמעלה, מה שהלי־ריד עשה מלמטה. בין שיני הצבת הזאת נמחץ המישטר הישן.

גם זה מנוגד, לכאורה, להיגיון. את ד"ש מימנו המיליונרים, שצברו את הונם הלבן והשחור בחסות מיפלגת־העבודה. הם נסעו במחלקה הראשונה של אונייה זו. והנה, הם נטשו אותה כעכברים הבורחים מאונייה טובעת. והעכברים השמנים ב־יותר ברחו ראשונים.

202,515 בני ארץ־ישראל השבעה, ה־נאורה, השפוייה, שהצביעו בעד ד"ש, יכו־לים לטעון כי לא רצו להגיע לאן שהגיעו.

הם הצביעו בעד מצע מדיני „מתון", הדומה למצע מיפלגת־העבודה. הם לא חלמו על שילטון של בגין.

אולם לגבי רוב העסקנים והבוחרים של ד"ש, תירוץ זה אינו תופס. הם ידעו שמיפלגתם החדשה לא התחייבה שלא ל־הצטרף לקואליציה לאומנית־דתית. בסתר ליבו היה כל בר־דעת צריך להבין כי ד"ש כלל אינה יכולה לבצע את ה„שינוי" המיסחורי, שעליו דיברה כה רבות, אלא בשותפות עם הליכוד.

גם בוחרי ד"ש פעלו כקורבנות מערכת־החינוך ושטיפת־המוח. בהשקיפם ממרומי התנשאותם על ישראל השנייה, הם צעדו באותו כיוון עצמו.

הציניקאים המפוכחים שביניהם ודאי מאמינים שהם מנצלים את המוני ישראל השנייה לשם השגת יעדים כלכליים וסוציאליים התו־אמים את האינטרסים של השיכ־בה העילית. הם ייווכחו לדעת, כמו חבריהם בארצות אחרות שעשו חשבון דומה, שהם קראו בכך דרור הדינאמיזם של תהליך אשר יביא אסון גם עליהם.

הרפובליקה השנייה

יתכן כי ההיסטוריון המעמיק יגיע, בבוא העת, למסקנה כי גם ארבעת הגורמים האלה אינם אלא סימפטומים של תהליכים עמוקים עוד יותר.

ואכן, עצם מציון הגורמים מעו־רר שאלות מטרידות.

האם ייתכן כי מישטר כלשהו יסבול מערכת־חינוך ממלכתית, הנוגדת את מג־מותיו? האם אין כל מישטר מקפיד על חינוך הדור הבא בדמותו ובצלמו? איך יכול היה להיווצר בישראל מצב אחר?

הוא הדין לגבי כלי־התיקשורת. ראשי המישטר הישן פינקו את כלי־התיקשורת האלה, התרפסו לפניהם וטיפחו אותם. הדבר לא היה אפשרי, אילו סברו באמת כי כלים אלה, והצהרונים בראשם, חותרים תחת היסודות הנפשיים והפוליטיים של המישטר.

האם לא חזרו כל ראשי הרפובליקה — לוי אשכול, גולדה מאיר, יצחק רבין, שימעון פרס — עד בוש על הסיסמה שאין עם מי לדבר, שאין סיכוי אמיתי לשלום, ששום ערבי לא ויתר על שאיפתו להרוס את ישראל, ושכל העובדות המ־למדות את ההיפך אינן אלא כוזבות?

האם לא הם הינחו את שטי־פת־המוח?

מישטר זה הוא שטיפח את הפער ה־עדתי, והניח לחומר־נפץ זה להצטבר למר־גלות הבניין. הוא שטיפח את שיכבת־העילית הטפילית, שנטשה אותו עתה.

ההיסטוריון עשוי להסיק, מכך שביכלל לא היתה מהפכה, שמלי־כות־ישראל החדשה אינה אלא המ־שך ישיר וטבעי של הרפובליקה הראשונה.

התהליכים הגיעו לנקודה מסויימת המ־חייבת את חילופי המישטר, אך המישטר הקודם לא היה אלא שלב־הכנה למישטר הנוכחי — מבחינה חברתית, פוליטית, כלכלית ורוחנית.

יעסקו בכך ההיסטוריונים. כיום חשובה רק המסקנה המיידית:

הרפובליקה הישראלית הראשו־נה מתה. המישטר של מיפלגת העבודה, ששרר ביישוב וכמדינה במשך 46 שנים, מת. שילטון „מיפ־לגת העבודה ההיסטורית" מת.

הם לא יקומו עוד לעולם.

אין טעם לבכות אותם, כי אין הם ראויים לדמעות. הם שגרמו לאסון ה־לאומי.

יכול מישהו לקוות שהם יחזרו, שהכל יחזור לקדמותו אחרי שמלכות־ישראל תביא לשואה לאומית, או אחרי שתתמוטט תחת לחצים חיצוניים או פנימיים. אולם זוהי אשלייה.

מה שהיה — לא יחזור לעולם.

הבניין שקרס תחתיו מרוב ריקבון — לא יחזור לקום על תילו.

הכוחות הפוליטיים שהביאו להתאבדות זו — לא יתאוששו ולא יקומו עוד לתחייה.

אחרי שתתמוטט מלכות־ישראל — ב־עיקבות מילחמה או תהפוכות אחרות, שהעם כולו ישלם את מחירן — יצטרך לקום מישטר חדש, המורכב מכוחות חדשים, שיתבסס על ערכים חדשים ושיתן למדינה כיוון חדש.

זוהי המשימה לשנים הבאות: לגבש את דמותה ולפעול למען הקמתה של הרפובליקה הישרא־לית השנייה.

במדינה

(המשך מעמוד 28)

אלוף (מיל.) עזר וייצמן, המועמד השני של חטיבת חרות ברשימת הליכוד.

עזר נהנה מיוקרה בלתי רגילה, במיי־חד בשל היותו ראש מטה־הבחירות ש־הביא לליכוד את הניצחון הנכסף. אולם מיקומו כמיספר שניים אחרי בגין, עדיין אינו מקנה לו מעמד של יורש טבעי לבגין.

אנשי חרות עדיין זוכרים לו את הקאפ־ריזות שלו ואת פרישתו למידבר הפוליטי למשך שנים. מלבד היוקרה אין לוייצמן כמעט עורף מיפלגתי. הוא נהנה אומנם מפופולאריות בציבור, אך בקרב מיפלגתו שלו יש אישים שיזכו בתמיכה גדולה יותר לתפקיד יורשו של מנחם בגין.

עבור השותפים הבאים בחשבון לקוא־ליציה עם הליכוד, במייוחד אנשי ד"ש, עדיפה כהונתו של עזר וייצמן כראש־ממ־שלה על פני זו של בגין. אנשי ד"ש יחששו פחות מלהצטרף לממשלה בראשותו של וייצמן ולוא רק משום שהוא עשוי להעניק לממשלה כזו תדמית פחות נוק־שה ויותר גמישה כלפי חוץ בעניינים מדיניים.

אלא שבסופו של דבר מה שיכריע בנו־שא זה תהיה ההיערכות הפנימית בתנועת החרות. והמועמדים בעלי הסיכויים המב־טיחים ביותר בתוך המיפלגה אינם דווקא דמויות כריזמטיות, אלא כאלה הנהנים מ־תמיכה מירבית בקרב הגופים הנבחרים של המיפלגה.

פרופסור מזי טריכין עממי. שני המועמדים בעלי התמיכה הגדולה ביותר בתוך תנועת החרות, הם הפרופסור משה ארנס, ראש סניף תל־אביב של המיפלגה, וח"כ דוד לוי, מי שעשוי להיות מועמד הליכוד לתפקיד מזכ"ל ההסתדרות (ראה עמוד 38).

למרות שטרם יצר לעצמו תדמית של מנהיג עממי, נהנה הפרופסור משה ארנס מתמיכה בלתי מסוייגת כמעט מצד כל מרכיבי תנועת החרות. ארנס בן ה־52, יליד ליטא, שהוא פרופסור להנדסה אווי־רונאוטית ומי שכיהן כסמנכ"ל התעשייה האווירית, עשוי לזכות בתמיכה גרחבת לתפקיד יורשו של מנחם בגין. אם אומנם יזכה בבכורה, תהיה זו הפעם הראשונה שבראש תנועת החרות יתייצב אדם שלא שירת באצ"ל ואינו שייך למישפחה ה־לוחמת.

אלא שכנגד ארנס עשוי להתייצב בהת־מודדות הפנימית מועמד הנהנה מתמיכה שאינה נופלת משלו. זהו ח"כ דוד לוי. לוי, איש בית־שאן, אב לתשעה ילדים, הוא טריבון עממי, המייצג את מוקדי ה־כוח העיקריים מהם שואבת תנועת החרות את כוחה: ציבורי הבוחרים של ישראל השנייה. „לוא רצה בכך," אומרים עליו בתנועת החרות, „הוא יכול היה להגיע למעמד של מיספר שניים במיפלגה." אבל לוי, המחקה בסיגנון נאומיו את המנהיג בגין, יודע את מיגבלותיו. הוא מעדיף להיות האיש מאחורי־הקלעים, המרכז בידיו את השליטה הממשית בתנועה.

על פי כל הסימנים כאשר תיערך ההת־מודדות הגלוייה על תפקיד יורשו של בגין, היא תיערך בין הפרופסור משה ארנס לבין עזר וייצמן. מי שיזכה בה לא יהיה זה שיצבור יותר תומכים בקרב נב־חרי התנועה, אלא זה שיקבל את בירכתו של מנחם בגין.

דיעות

מי זה בגין?

מה יודע הציבור על מנהיגו המיועד החדש ולמה הוא מצפה ממנו?

מיהו מנחם בגין? היכן נולד מי ש־עתיד, כימעט בוודאות, להיות ראש־ממשלת ישראל בשנים הקרובות? מה היו יחסיו עם זאב ז'בוטינסקי? לכמה מבוחריו של בגין ידוע שהוא ישב יותר משנה בגלות סיביר? האם היה בגין קצין בצה"ל? מה הקשר שלו לאניית־הנשק אלטלנה, שטובעה באש־תותחים מול חופי תל־אביב?

במישאל־רחוב שנערך עלידי כתבי ה־עולם הזה בריכוזי אוכלוסיה אחדים, שב־הם זכה הליכוד ברוב כמעט מוחלט, הת־ברר שרק מעטים מבוחריו מכירים את תולדות חייו של האיש. התברר גם של־רבים ציפיות רבות וגדולות מן המישטר